

Posudek na bakalářskou práci

K pojetí mýtu u Rolanda Barthesa a Vladimíra Macury

Vypracoval: Daniel Hendrych

Předložená práce nabízí – na pozadí širších sémiologicko-lingvistických úvah – komparativní analýzu dvou moderních „mytologií“, vypracovaných Rolandem Barthesem a Vladimírem Macurou. Jde o nápad velice zajímavý, neboť může umožnit jistý vhled do způsobu, jakým se společenská „mytologie“ konstruuje ve dvou velice odlišných kontextech, totiž v komunistickém režimu a „buržoazní“ liberální společnosti. Autor skutečně v tomto směru nabízí několik zajímavých postřehů, nicméně činí tak zejména až na posledních stránkách celé práce.

Z titulu oponenta si dovoluji několik kritických komentářů.

- 1) Úvodní část – „Mýtus jako promluva a sémiologický systém“ – je dosti zmatená. Důvod to má velmi prostý: autor přečetl několik knih, prezentujících často velice odlišná pojetí znaku, jazyka, sémiologie a strukturalismu (Hjelmslev, Merleau-Ponty, Saussure, Eco plus několik slovníků) a snaží se je za každou cenu složit v nějaký celek. Vycházejí mu z toho někdy dosti nejasné definice, např. „mytické příběhy se řídí určitými pravidly, kdy jisté obecně lidské příčiny (společenské, historické či vyplývající z tradice apod.) vyvolávají jisté účinky“ (str. 5). Už jen kumulace slov typu „jistý, určitý“ naznačuje, že autor přesně neví, co chce říci, a daná definice se hodí víceméně na cokoli. Na str. 9 se píše, že „přirozený jazyk se z historického hlediska vyvíjel od promluvy k řeči“, což je velmi sporné tvrzení, zatímco na str. 12 se zase píše, že podle Saussura „lingvistický systém (...) existoval před individuálním slovním úkonem“. Na jakou stranu se staví autor, lze jen těžko říci, zvláště pokud se nám předloží věta, že „verbální nebo vizuální promluvu budu chápat v té či oné podobě jako sdělení, zaměřené na vnímatele“ (str. 11; proč bychom ji ostatně měli chápat jinak?). Výklad metafory a metonymie na str. 15 mi vzhledem k tomu, že později nebude v práci nijak funkčně využit, připadá zbytečný. Kromě toho na téže straně z dotyčného výkladu podivně trčí věty „Porovnání metafory a metonymie ukazuje na jejich protikladnost. Podle Barthesa syntagmatickosti a paradigmatickosti odpovídají dvě formy duševní činnosti“, načež se pokračuje dál, aniž by se na tato tvrzení jakkoli navázalo. Mimochodem výbor z Merleau-Pontyho esejů se jmenuje *Oko a duch*, a ne *Okno a duch*, jak je v práci uvedeno hned dvakrát.
- 2) V Barthesově medailonku na str. 19 (který by tam sám o sobě vůbec být nemusel) se poněkud vágně píše, že Barthesovy názory „v následujících letech (= po *Mytologiích*) zaznamenaly výrazný posun, zřetelný zejména v jeho následujících publikacích, především *Radost z textu*, *Světlá komora*, *Smrt autora*, které se však již netýkají tématu této práce“. Je až příliš patrné, že autor zcela namátkou, bez ladu a skladu a chronologické posloupnosti cituje nějaké Barthesovy texty, o který nejspíš někde slyšel (o tom svědčí i fakt, že první z uvedených česky vyšel pod titulem *Rozkoš z textu*). To už je lepší neuvádět žádné tituly.
- 3) „Barthesovy *Mytologie* bývají pokládány za doklad analytického, argumentacemi podepřeného postupu“ (str. 28). Kým jsou za takový doklad pokládány?
- 4) Srovnání tzv. „sémiotického“ pojetí Barthesova a „antropologického“ pojetí Lévi-Straussova (str. 29 – 30) je slabé a nepřesvědčivé. Lze velice snadno tvrdit, že Barthes podniká jakousi antropologii současného světa a Lévi-Strauss jakousi sémiologii mýtu přírodních národů. Kromě toho nerozumím tvrzení, že Lévi-Strauss se zaměřuje na nějaké „diachronní, v čase dlouhodobě přetrvávající“ mýty – Lévi-Straussův přístup je velmi důsledně synchronní. Symptomatický je v tomto ohledu fakt, že v bibliografii nefiguruje žádné Lévi-Straussovo dílo. Kdyby autor Lévi-Strausse skutečně četl, nemohlo by mu to uniknout.

- 5) Výklad ideologie na str. 43 – 44 je povšechný a natolik zjednodušující, že ho vlastně není opět zapotřebí, protože to, co autor říká o ideologii, ví každé malé dítě (zcela namátkou se cituje Gramsci, kterého má samozřejmě autor opět z nějakého slovníku), ale po Marxově *Německé ideologii* tu kupříkladu není ani stopa. Zde i jinde trochu rušivě působí filologické poučování o tom, že idea znamená myšlenka a logos jazyk (mimochodem tedy kromě mnoha jiných věcí), že hegemon znamená vládce atd. Touto drobnou mánií trpí autor soustavně (viz např. zmínka o tom, že „meta“ znamená „za“ na str. 16).

A právě v těchto zbytečných vadách na kráse se utápí některé zajímavé postřehy, například to, že komunistický mýtus je napřažen k budoucnosti, zatímco ten buržoazní uchovává status quo, že v socialismu je mýtus rozeznatelný (o tom lze vést drobné spory, ale v zásadě nic proti), zatímco buržoazní mýtus se snaží zneviditelnit apod. Na tato témata – například zcela odlišný vztah k temporalitě, zcela odlišné pojetí dějin, zcela jiný vztah k viditelnosti, zcela odlišné pojetí domova, jiný vztah k přírodě – se autor měl zaměřit, a byla by vznikla *skutečně pozoruhodná práce*. Příliš mnoho času se zde tráví spíše rétorickým prokazováním jakési „vědeckosti“ a školskými výklady pojmů převzatými ze slovníků. Autorovy závěrečné postřehy velmi oceňuji, ale z výše uvedených důvodů nemohu navrhnout lepší známku než *velmi dobře* (a to spíše horší).

Praha, 22.5.16

Josef Fulka